

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Тараненко Ірини Всеволодівни
на дисертаційну роботу Кадера Шамала Ахмеда на тему
«Розвиток світового енергетичного ринку в умовах
глобальної економічної кризи», яку представлено до захисту
у спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті МОН України
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини**

Актуальність теми дослідження

Для світової енергетики початку ХХІ ст. характерним є збільшення потреби в енергоносіях. В умовах невідповідності між регіонами розміщення запасів викопних видів паливно-енергетичних ресурсів, місцями їх основного видобутку та регіонами найбільшого споживання суттєво зростає значущість процесу міжнародної торгівлі енергоресурсами, яка є основним чинником як посилення потужності та впливовості групи країн – експортерів, – так і поглиблення залежності від цих країн тих, які є імпортерами.

При цьому однією з провідних тенденцій розвитку світової економіки є глобалізація, в тому числі й енергетичних ринків. Зростання міжнародної торгівлі енергоресурсами, порушення балансу між їх виробниками та споживачами, підвищення попиту на енергоресурси внаслідок зростання чисельності населення планети, зміни у сфері інфраструктурного забезпечення енергопостачання тощо посилюють залежність учасників світового енергетичного ринку від стабільності економічної ситуації на світовому ринку. Вищезазначене актуалізує обрану тематику дослідження з метою вироблення напрямків забезпечення стабільного функціонування

світового енергетичного ринку з урахуванням поширення кризових явищ у сучасній глобалізованій економіці.

Наукова новизна отриманих результатів

В процесі дослідження одержано наукові результати, які розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми та характеризують новизну роботи:

обґрунтовано необхідність створення у світовій економіці – як доповнення до системи двосторонніх контрактних відносин, що заснована на економічних принципах, – системи глобального доступу до енергетичних ресурсів, заснованої на гуманітарних принципах, основою якої має стати узгоджена співпраця провідних держав світу щодо забезпечення глобальної енергетичної безпеки і надання ресурсів для формування збалансованого енергетичного резерву (с.29);

виділено основні чинники впливу на стабільність національних енергоринків в умовах глобалізації (ресурсні, економічні, науково-технічні, політико-правові, міжнародні) та обґрунтовано необхідність їх врахування в контексті кризових проявів на світовому енергетичному ринку при розробці енергетичних стратегій розвитку країн, побудові прогнозів розвитку національних енергетичних ринків(с.36-37);

розроблено змістовно-структурну модель ринку нафти (с.95), базуючись на висновку щодо визнання ціни на нафту важливим фінансовим індикатором стану світової економічної системи (с.87) й обґрунтуванні надзвичайної чутливості світових цін на нафту до кризових проявів у світовій економіці (с.90-91);

визначено основні складові енергетичної політики Іраку (с.170) як одного з головних продуцентів світового видобутку нафти та газу у перспективі з урахуванням результатів SWOT-аналізу енергетичного сектору зазначеної держави (с.128).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій

Комплекс наукових здобутків, висновків, розробок здобувача представляють собою обґрунтовані й достовірні результати дослідження.

Дисертацію побудовано на засадах використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: діалектичного методу наукового пізнання економічних процесів і явищ, теоретичного узагальнення, системного аналізу, порівняння, аналізу та синтезу, систематизації й угруповань та ін.

Отримані результати базуються на матеріалах аналітичних публікацій та офіційних звітів провідних міжнародних організацій і енергетичних компаній, зокрема Євростату, Міжнародного енергетичного агентства, ОПЕК, СОТ, ЮНКТАД, ВР (British Petroleum) та ін., монографічної й періодичної літератури, результатів власних досліджень автора.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету за держбюджетними темами: «Підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності України в інтеграційних об'єднаннях: регіональний і галузевий аспект» (номер державної реєстрації 0106U012484) та «Розвиток старопромислового регіону на основі інноваційної стратегії та трансферу знань» (номер державної реєстрації 0111U009621).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Отримані результати дослідження мають теоретичне значення, яке полягає в поглибленні теоретико-методологічних основ дослідження світового енергетичного ринку з урахуванням кризових проявів в умовах глобалізації.

Практичне значення отриманих результатів підтверджено їх використанням в діяльності Посольства Республіки Ірак в Україні, Донецької торгово-промислової палати, ТОВ «Т-СЕРВІС» (м. Київ), ТОВ «ЯФІТ-

ДІАМАНТ» (м. Київ), а також використанням у навчальному процесі Донецького національного університету при викладанні дисциплін «Міжнародна економіка», «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Економіка зарубіжних країн», про що свідчать довідки, наведені у Додатках до дисертації.

Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Незважаючи на ряд отриманих науково значущих результатів, робота не позбавлена певних недоліків, до яких слід віднести такі:

1. Як зазначається на с.23 дисертаційної роботи, в сучасних теоретичних розробках проблем міжнародної торгівлі посилюється акцент на необхідності проведення аналізу на рівні фірм, підприємств, що визначається значним зростанням обсягів і підвищенням ролі внутрішньоторгового обміну у світовій економіці. Мова йде про необхідність визначення шляхів отримання конкретними компаніями конкурентних переваг у світовій торгівлі в конкретних галузях. Однак відзначаючи значення мікроекономічного аспекту в теоретичному розділі, в аналітичній частині роботи автор обмежується лише певними описовими ілюстраціями діяльності окремих компаній на світовому енергетичному ринку (с.33-34, с.67-68), що зумовлює певну незавершеність конкурентного аспекту дослідження.

2. Достатньо важливим є виокремлення чинників, які впливають на стабільність національних енергоринків в умовах глобалізації, зважаючи на багатовимірну волатильність вказаного процесу. Автор здійснив, на наш погляд, доволі вдалу спробу класифікації зазначених чинників (рис.1.1, с.37). Одночасно наведену класифікацію не можна вважати повною, оскільки поряд з ресурсними, економічними, науково-технічними, політико-правовими, міжнародними чинниками, мали знайти відображення і технологічні чинники. Наприклад, внаслідок впровадження нових технологій видобутку енергоресурсів в США і Канаді в 2011-2012 рр., відбулись суттєві зміни у внутрішніх цінах на енергоресурси. На користь даного аргументу говорить також той факт, що при нинішніх технологіях розвідування і видобутку

основних енергоносіїв – вуглеводнів – їх вичерпання слід очікувати вже до середині поточного століття, що зумовлює підвищену увагу саме до технологічного чинника розвитку світового енергоринку.

3. Виходячи з того, що при нинішніх темпах видобутку вуглеводних енергоресурсів існує ймовірність їх вичерпання вже через декілька десятиліть, кардинально зростає значення альтернативних джерел енергії (вітер, геотермальні води, сонячна енергія тощо) у забезпеченні паливно-енергетичного балансу і зміні його структури. І хоча дисертант говорить про це на с.59 і наводить приклади із зарубіжного досвіду на с.89, дане твердження має здебільше декларативний характер, оскільки характеризуючи сектор відновлювальної енергетики в плані енергоефективності (с.81), автор говорить одразу про очікувані наслідки (високотехнологічний розвиток світової економіки і енергетики, формування високодохідних точок вкладання капіталу, стимулювання створення нових висококваліфікованих робочих місць, зниження шкідливих викидів в атмосферу і т. ін.), а не про економічні параметри розвитку альтернативної енергетики, хоча б в прогнозованому плані.

4. На увагу заслуговує висновок дисертанта, що фундаментальні чинники співвідношення попиту і пропозиції нафти та дії ОПЕК більше не здійснюють суттєвого впливу на нафтові ціни (с.90), що є цілком зрозумілим: фундаментальні чинники перестають відігравати самостійну роль і є суттєвими виключно з точки зору зміни очікувань інвесторів (с.92), а сама ціна на нафту стала важливим фінансовим індикатором стану світової фінансової системи (с.87). За даних умов особливого значення набуває створення дієвої моделі, на основі якої можна здійснити прогнозування цін на нафту. Однак вказуючи на необхідність розробки даної моделі (с.89), саму модель дисертант не наводить, що дещо зменшує науково-практичну значущість отриманого результату.

5. Дещо спрощеним є підхід дисертанта щодо кількісної оцінки енергозалежності країн (п.2.2). Загалом перелік обраних результуючих і факторних чинників заперечень не викликає. Однак можливості методу

кореляційно-регресійного аналізу є достатньо обмеженими. Фактично, єдиним аргументом на користь його застосування є наявність однорідної сукупності країн (с.96). На наш погляд, враховуючи характер взаємовпливу наведених чинників на стан енергетичного ринку країн, більш доцільним виглядало б застосування методу імітаційного моделювання, що одночасно дозволило б вирішити завдання розробки сценарних прогнозів розвитку досліджуваного сектору світової економіки, розробка яких вбачається важливою, зважаючи на багатоваріантність взаємозалежностей на світовому енергетичному ринку.

**Відповідність дисертації нормативним вимогам
«Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння
вченого звання старшого наукового співробітника»
та інших документів**

Висловлені щодо роботи зауваження не знижують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження «Розвиток світового енергетичного ринку в умовах глобальної економічної кризи», яке представляє собою цілісну завершену наукову роботу, яка містить науково нові результати та має теоретичне й практичне значення.

В роботі здійснено досягнення поставленої мети та вирішено окреслені задачі дослідження. На основі отримання достовірних наукових результатів вирішено важливе наукове завдання –удосконалено теоретичні засади дослідження світового енергетичного ринку та сформовано організаційно-концептуальний інструментарій забезпечення його розвитку в контексті впливу глобальних кризових проявів.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р.

Загальна оцінка дисертації

За формальними та змістовними ознаками дисертаційна робота «Розвиток світового енергетичного ринку в умовах глобальної економічної кризи» відповідає всім встановленим вимогам, а її автор Кадер Шамал Ахмед заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

завідувач кафедри

міжнародного маркетингу

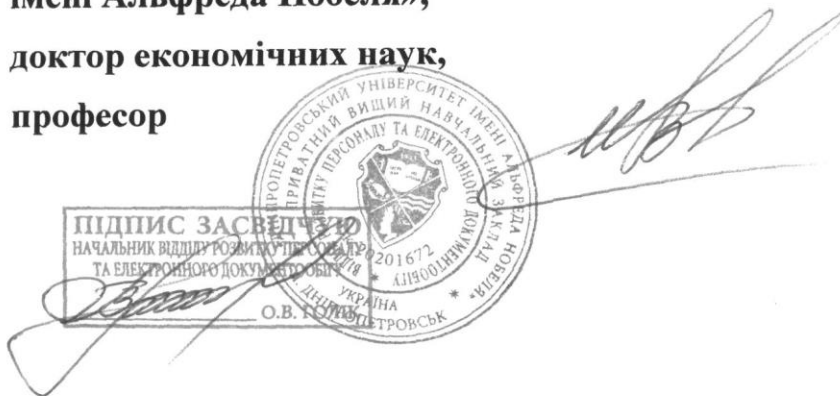
ПВНЗ «Дніпропетровський університет

імені Альфреда Нобеля»,

доктор економічних наук,

професор

І.В. Тараненко

ПІДПИС ЗАСВІДЧЕНО
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ
ТА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ
201672
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ІНСТИТУТ ПЕРСОНАЛУ ТА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬК
УКРАЇНА
О.В. ГОЛОВЕНКО